

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת חולין ק"ה-קיא

בס"ד, י"א תשרי תשע"ב

גליון מס' 646

השבוע בגליון

- גלגולו של מדרש
- סיפור של חתיכת נבלה שהתגלגלה במספר סירים
- האם הנבלה מפרישה טעם ללא גבול?
- הרב שסמך על היהודי שסמך על הנכרי
- כך ניצל העוף מפח האשפה

- אכילת בשר לאחר אכילת גבינה צהובה
- הגבינה הקשה בעלת מאפיינים דומים לאלו של הבשר
- האם תהליך היישון אינו חדל עד אכילת הגבינה
- האם החזיר יהיה כשר לעתיד לבא
- מדוע החזיר אינו יכול להסתכל כלפי מעלה

דג בטעם חזיר, ישוב עמנו מן הגלות

דבר העורך

כך היא זרחה של תורה

ריח האתרוגים וההדסים ממלא את רחובות של עיר. סכך, קישוטים, דפנות סוכה, כרזות ושרשראות נדחסים בכל פינה אפשרית, ובפעם המי יודע כמה העיר בני ברק מוכיחה כי כחה עדיין במותניה. על שטח אדמה זעיר ומצומצם, נדחסים רבבות אנשים, מן העיר ומחוצה לה, בעלי ירמולקות וחובשי כיפות מבריקות, ומעולם לא אמר אדם צר לי המקום. הכל נוהרים ומזדרזים לבקש אחר ארבעת המינים כשרים ומהודרים לקיים בהם את מצוות החג.

חמושים בזכויות מגדלת, עומדים אנשים ומתבוננים אל תוך תוכו של הלולב. הנה, הנה, כמעט סיים פלוני לעקוב אחר העלה המרכזי, ולפתע, מצא את עצמו מרים את כובעו מעל ראשו של הלולב. בלי כוונה, כמובן, מתנצל הלה במבוכה, גם הוא נדחף על ידי אחר, ובתוך כך נחפז להרים צרור הדסים משולשים שנשמטו מידי במהלך התקרית.

אני נזכר, כותב לנו אחד מקוראינו הנאמנים, בערב סוכות לפני שנים רבות. חיפשתי נואשות אחר לולב ראוי לשמו. אתרוג מהודר כבר נח בקופסת הכסף שבביתי, הדסים משולשים אופסנו במקרר כיהא וכיאות, ורק לולב עדיין לא רכשתי. פסעתי בצהרי היום ברחוב חזון איש שבני ברק, ונפשי מדוכדכת קמעא. עברתי מדוכן למשנהו, הנפתי בידי עשרות לולבים, ולא מצאתי. מאי משמע לא מצאתי? לא מצאתי לולב כפי שאיוותה נפשי. בדמינוי ראיתו זקוף, ישר כסרגל, עבה, בעל צבע בריא, כשר בתכלית ההידור.

הלכתי כה וכה, ומה אומר, לולב לא מצאתי, אבל

דף קה/א גבינה מותר לאכול בשר אכילת בשר לאחר אכילת גבינה צהובה

הראשונים נחלקו מדוע חז"ל גזרו שיש להפריד בין אכילת בשר לאכילת חלב. לדעת רש"י (ד"ה "אסור לאכול גבינה"), השומן המצוי בבשר נותר בפיו של האוכל, וכאשר יאכל מאכלי חלב ירגיש בפיו טעם בשר וחלב. לדעת הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ט הל' כ"ח), חלקיקי הבשר הנתפסים בין השיניים, הם שהניעו את חכמים לאסור על אכילת חלב לאחר אכילת בשר [עיי' ט"ז י"ד סימן פ"ט ס"ק א', שדין זה הוא בבשר בלבד, שמן הפסוק, במדבר יא/לג, "הבשר עודנו בין שיניהם" למדים, שבשר אינו מאבד מחשיבותו, גם לאחר שהתפורר ונתרו שיריו בפה].

שני הטעמים הנזכרים, אינם שייכים לגבי מאכלי חלב. שכן, אין בהם שומן רב כבבשר, וכמו כן שיריהם אינם נתקעים בין השיניים, שהרי החלב ומוצרו נמוחים בפה (בעל המאור והר"ן).

שונה הוא דינן של הגבינות הקשות. הגבינה הקשה נוצרת על ידי שהייתה לתקופה ממושכת בתנאים מיוחדים, ובזמן זה מתפתח בגבינה תהליך מתמשך של תסיסה ופירוק שרשראות החלבון, והגבינה הולכת ומתקשה. ככל שהגבינה קשה יותר, טעמה משתבח ומתחזק ("בנתיב החלב" עמ' 98 והלאה).

הגבינה הקשה בעלת מאפיינים דומים לאלו של הבשר: לאחר נתונים אלו, נמצאנו למדים, כי גבינה קשה אינה שונה בהרבה מבשר. פירוים ממנה עשויים להתקע בין השיניים, שהרי היא קשה, וכמו כן, טעמה החזק עשוי להטביע את חותמו בפיו של האוכל לזמן ממושך, ולכאורה, הן לדעת רש"י, שאסור לאכול גבינה אחרי בשר משום שטעם הבשר נותר בפה, והן לדעת הרמב"ם, שאסור לאכול גבינה אחרי בשר משום שפירורים מן הבשר נותרים בפה - אסור לאכול בשר אחרי גבינה קשה [לדעת הט"ז הנזכר, אין איסור לדעת הרמב"ם].

אכן, רוב הפוסקים נוקטים, שיש להחמיר ולהמתין אחר אכילת גבינה קשה (עיי' רמ"א י"ד סימן פ"ט סעיף ב'). יש אומרים שיש להמתין שעה אחת (ש"ך שם) ויש אומרים שצריך להמתין שש שעות (ט"ז שם ו"משנה ברורה" סימן תצ"ד ס"ק ט"ז בשער הציון).

האם שונה דינה של גבינה צהובה מותכת? שתי השלכות הלכתיות מעניינות ומעשיות מאד, נובעות מן ההבדל שבין שני הטעמים שצינו רש"י והרמב"ם. האחת, לגבי גבינה צהובה מותכת, שטעמה לא פג, אך היא כבר אינה קשה. לפי טעמו של רש"י, יש להמתין אחריה לאכילת בשר, שהרי טעמה הטוב לא כהה בתהליך ההתכה, אך לפי טעמו של הרמב"ם, מותר לאכול בשר אחריה, שהרי אינה קשה ואינה נתפסת בין השיניים [בהדחה וקינות. כמובן]. ואילו בגבינה קשה שטעמה אינו חריף, יהא הדין להיפך. לשיטת רש"י אין צורך להמתין אחריה, ולשיטת הרמב"ם, טעמה אינו הקובע אלא מידת קשיותה (הגרי"ש אלישיב שליט"א, קובץ תשובות או"ח סימן נ"ה).

גבינה קשה, מהי? עדיין מוטל עלינו לברר, מתי גבינה הופכת ל"גבינה קשה", שיש להמתין אחריה לאכילת בשר. ובכן, רוב הפוסקים נוקטים (עיי' ט"ז שם ס"ק ד' וש"ך שם ס"ק ט"ו), כי גבינה שיושנה במשך ששה חודשים, נחשבת גבינה קשה.

זעילוי נשמת

מרת **לאה נוימן** ע"ה
 ב"ר אברהם יהודה ז"ל
 נלב"ע י"א בתשרי תשמ"א

תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **צבי ארליך** ז"ל
 ב"ר אהרן ז"ל
 נלב"ע י"ב בתשרי ה'תש"ם

תנצב"ה

הנוצחה ע"י בנו יחידינו
 הר"ר טוביה ארליך ומשפ' שיחיו - אלקנה

זעילוי נשמת

הר"ר **שלמה אלי אוסלקה** ז"ל
 ב"ר שמואל ז"ל
 נלב"ע ט' בתשרי תשכ"ו

תנצב"ה

הנוצחה ע"י הר"ר שלמה לוי ומשפ' שיחיו - ת"א

זעילוי נשמת

הר"ר **יוסף וולף** ז"ל ב"ר ברוך מנחם מנדל הי"ד
 נלב"ע מוצאי יום הכיפורים תשס"ד תנצב"ה

הנוצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

גבינות צהובות וגבינות בולגריות: עתה נעבור אל הגבינות הצהובות והגבינות הבולגריות של ימינו - הנחשבות הן לגבינות קשות? מתברר, כי רובן המוחלט של הגבינות הצהובות, אינן זוכות ליישון במשך ששה חודשים, ולפיכך אינן נחשבות גבינות קשות ("בנתיב החלב" שם).

האם תהליך היישון אינו חדל עד אכילת הגבינה: מכל מקום, הגאון רבי שמואל ואזנר שליט"א (שו"ת "שבת הלו" ח"ב סימן ל"ה) כתב שראוי להחמיר, משום שלעיתים חולפים ששה חודשים החל מן היום שבו הוחל ביישון הגבינה ועד לרגע שבו הצרכן אוכל אותה. כלומר, לדעתו, גם לאחר סיום תהליך היישון, הגבינה ממשיכה להתיישן באריזתה, ומאחר שקשה מאד לדעת ממתני החל תהליך היישון של כל גבינה, ראוי להחמיר. לכך הוא מצרף גם את דעות הסוברים, כי גם גבינה שיושנה בתקופה הפחותה מששה חודשים, היא גבינה קשה.

ואילו הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל (שו"ת "אבן ישראל" ח"ט סימן ס"ח) נוקט, כי אין להחמיר לגבי הגבינות הצהובות של ימינו.

חובה להדגיש, כי גם כיום מיוצרות גבינות קשות מיוחדות, המתיישנות למעלה משנה בתהליך ייצורן, ולכל הדעות, לאחר אכילתן אין לאכול בשר, עד הזמן הקצוב (ראה "נתיב החלב" שם).

דף קט/ב חזיר מוחא דשיבוטא

האם החזיר יהיה כשר לעתיד לבא

גמרתנו מביאה ציטוט נדיר בשם אשתו של רב נחמן: "כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה, אסר לן דמא, שרא לן כבדא... חזיר, מוחא דשיבוטא...". כלומר, כל דבר שהקב"ה אסר עלינו, הא העמיד לנו תחליף במקומו. בין הדברים היא מונה את החזיר, שאפשר לחוש בטעמו על ידי אכילת מוחו של דג בשם שיבוטא, שטעמו דומה לטעם החזיר.

מדוע החזיר אינו יכול להסתכל כלפי מעלה: דיון מרתק ביותר קיים בין רבותינו הראשונים, ואחריהם רבותינו האחרונים, האם אי פעם החזיר בעצמו יהיה מותר באכילה. החזיר הוא בעל החיים המזוהם ביותר והטמא ביותר, כך מגדירו היעב"ץ (בפירושו "זמרת הארץ" על פרק שירה, בסידורו "בית יעקב"), ולפיכך, החזיר הוא בעל החיים היחיד שלא נמנה בפרק שירה עם שאר בעלי החיים שנמנו בו כל אחד וזמרתו לקב"ה. היעב"ץ מציין: "ואמרו הטבעים [- חכמי הטבע], כי אינו יכול להסתכל בשמים, וזה מחמת נפילתו בעמקי הקליפות". עובדת היות החזיר מוקצה מחמת מיאוס, הופכת את הדיון למרתק עוד יותר: האמנם בעתיד הוא יהיה מותר באכילה?

"למה נקרא שמו חזיר, שעתיד להחזיר להיות מותר": אכן, למרבה ההפתעה, היעב"ץ (שם) כותב, "ואפילו החזיר, אמרו רז"ל שעתיד הקב"ה להחזירו לנו ולהתירו!" כאשר "יעביר הקב"ה רוח הטומאה מן הארץ". גדולי ישראל נוספים מזכירים ידיעה זו כברורה ומוסכמת, כך כותב בעל "מרכבת המשנה" (אבות פ"ו משנה ב'): "וגם כן החזיר, כמו שאמרו רז"ל, עתיד הברוך הוא להחזירו לישראל". ה"אור החיים" (ויקרא י"ב/ב) כותב: "למה נקרא שמו חזיר? שעתיד להחזיר להיות מותר". הוא מסביר, כי בעתיד הוא יתחיל להעלות גרה ויהיה בעל סימני טהרה. הרדב"ז (ח"ב סימן תתכ"ח) מזכיר גם הוא מדרש זה אך הוא מסתייג מלפרש אותו כפשוטו: "וכבר נשאלתי... שאמרו... שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל", והוא משיב: "לא שיותר להם בשר חזיר חס וחלילה", אלא שיהיו ישראל יושבים בארצם שאננים ושלווים, כאילו אין דבר בעולם שאינם רשאים לעשותו.

דג בטעם חזיר, ישוב עמנו מן הגלות: דברי המדרש הללו היוו דבר פלאי כל כך, עד שבעל "אור יקרות" (מדרש רבה, פתיחה לאיכה פ"ד) מנסה להבין את המדרש על פי גמרתנו. בזמן שאבותינו גלו מארצנו, נדדו עמם מאות מינים של דגים, חגבים ועופות, וכולם חזרו עמם בשוכם מגלות בכל, אך דג אחד לא שב עמם מפני חולשתו (עיין "ענף עץ אבות" שם), הלא הוא... השיבוטא שטעמו כטעם החזיר. יתכן, הוא אומר, שלעתיד לבוא, בשבוע ה' את שיבת ציון, ישוב גם ה"שיבוטא" למקום גידולו, וזו היא הכוונה שלעתיד לבוא יהיה ניתן לאכול חזיר.

היו מגדולי ישראל שטענו, כי מדרש זה לא היה ולא נברא, חכמינו ז"ל מעולם לא אמרו שלעתיד לבוא הקב"ה יתיר את החזיר (בעל "סדר הדורות" ב"ערכי הכינויים" אות ח' - חזיר, בעל ספר המצרף, ספר קדמון לר"מ קוניץ"). **גלגולו של מדרש:** לאחר כל אלו, מעניין להיווכח כי רבינו בחיי (ויקרא, שמיני י"א), שחי לפני כשבע מאות שנה, וככל הנראה חיבורו לא הופץ במקומותיהם של גדולי ישראל שעסקו בזמנו בנידון, כותב כיצד התגלגל 'מדרש' זה אל חיי אומתנו. מלכות אדום, מכונה לא פעם 'חזיר'. במדרש תנחומא יש מספר נוסחאות, מה טעם וסיבה לדבר, ואחת הנוסחאות גורסת: "שעתיד הקב"ה להחזירו לנו". כותב רבינו בחיי "וההמון מבינים שהחזיר יהיה טהור לישראל", אך האמת היא, שכונת המדרש היא שאדום מכונים חזיר, מלשון חזרה, שהקב"ה עתיד להחזירם לעם ישראל - בעוד שבתקופת הגלות הם ניתבו את כוחותיהם להציק לעם ישראל, לאחר ביאת המשיח, יחזירם הקב"ה לשרתנו.

דף ק"א/ב קדירה שבישל בה בשר

סיפורה של חתיכת נבלה שהתגלגלה במספר סירים

בסוגיות בהן אנו עוסקים בתקופה זו, אנו לומדים על כך שטעמו של מאכל בטל בשישים, מפני שהוא אינו מסוגל להשפיע טעם מורגש על מאכל אחר הגדול פי שישים ממנו. במאמר הבא, נכניס את מצקתנו למספר סירים שאירעה בהם תערובת איסור והיתר, ותוך כדי כך תעלה בליבנו תמיהה גדולה ועצומה, עד אשר ניישבה על ידי הסברו הנהיר של ה"חזון איש" זצ"ל (סימן ל"ג ס"ק ב').

גוש נבלה בודד מסוגל לאסור סירים רבים: מעשה בחתיכת בשר נבלה שנפלה לסיר כשר, ולאחר בדיקה מעמיקה התברר, לפערו הרב של בעל הסיר, כי תכולת הסיר אינה פי שישים מגדלה של חתיכת הנבלה, ולפיכך, כל הסיר נאסר באכילה. אין מה לעשות. לרוע מזלו של בעל הסיר, בעודו אוזח בידו את חתיכת הנבלה ומספר לבני משפחתו על שאירע, היא החליקה מידו וצנחה לתוך סיר בשר נוסף... ובדיקה קצרה העלתה, כי גם תכולת הסיר הזו אינה פי שישים מחתיכת הנבלה. הרמ"א ("שולחן ערוך" י"ד סימן צ"ח סעיף ד') פוסק, כי תכולת שני הסירים אסורה באכילה!

האם הנבלה מפרשה טעם ללא גבול? הקדשת מעט מחשבה למקרה זה, תעלה פליאה עצומה בליבו

לפתע, מציאה אחרת נקרתה מולי. לנגד עיני פסע גאון ישראל, הסטייפלער זצ"ל! פניו רצינות כתמיד, ידיו אווזות במקל הוא מכונן את רגליו לעבר זוכן לולבים. כך, בפשטות, כדרו, ללא מלווים, משמשים ומשרתים. מי יודע, הרהרתי בליבי, אם עלי להקדיש שעות ארוכות כדי למצוא את "לולבי", כמה זמן על הסטייפלער להקדיש כדי למצוא את לולבו שלו. בוודאי, אינו מסתפק בלולב ש... וכבר התחלתי מעלה במחשבותי, אחר אלו הידורים מחזר גדול הדור, תוך שהבטתי במצחו אשר ברגעים אלו סוגיות והלכות העוסקות בענייני ארבעת המינים, חולפות בו במהירות הבזק.

עמדתו עם אנשים רבים נוספים, והבטתי בו בסטייפלער, נוטל לידי לולב אחד, מניחו, מחזיק באחר מביט בו ומניחו גם כן, ובטרם היה סיפק בידי להשלים את מחשבותי הרגושות, נדהמתי להיווכח בצדיק המחזיק בידי לולב שעייני בו זמן קצר בלבד, מוציא מעות מכיסו, משלשם לידי המוכר המאושר, ונפנה לדרכו.

מופת'

מעודי לא ראית מופת', צבטתי את עצמי, ואתה כבר בן שלשים ושבע, והנה, בפעם הראשונה בחייך הזדמן לך להווכח במופת', ללא כחל וסרק. אנוכי מחפש אחר לולב שעות ארוכות ואיני מוצא, והסטייפלער מוצא כהרף עין לולב שהוא, הסטייפלער מרוצה הימנו. מן השמים זימנו לו את לולבו.

מופת.

נרעש ונרגש פסעתי ברחוב הצפוף, וכעבור זמן לא רב פגשתי את אחד מידידי, נדדו של הסטייפלער. בוא, בוא, אספר לך מופת מסבך, שחתי לו בהתרגשות. אומנם אינך זקוק לי ולכשמותי, אך בכל זאת. עוד אני מסדר את דברי בהתלהבות, משתדל שלא להחסיר אף לא פרט אחד, הבחנתי, כי החיוך שעל פני ידידי מתפשט והולך, עד שבת שחוק של הנאה נתלתה על שפתי.

סיימתי את דברי, והוא השיב בתגובה, משראית היום 'מופת' אחד, הבה ואספר לך 'מופת' נוסף, גם הוא משל הסבא, ותאמר לי אתה, מי מהם גדול יותר. כריתי את אוזני כאפרסכת, לבסוף עוד אשמש כאוצר לסיפורי צדיקים. "בכל ערב סוכות", סיפר ידידי בנחת, "סבי יוצא לתור אחר ארבעת המינים. עיתים, ולמען האמת פעמים רבות, הוא נוכח, כי הסחורה שלפניו אינה שופרא דשופרא. אולם, הוא חושב לעצמו, אם אפנה ואלך מכאן בידיים ריקות, הכל יאמרו "הסטייפלער לא היה מרוצה מסחורתו של פלוני", "הסטייפלער בדק את כל לולביו של אלמוני ולא מצא בהם מאומה", המבין אתה? לזאת אינו מוכן, בשום פנים ואופן, שיהדוים יקפחו את פרנסתם בעטיו. לפיכך, משאינו מוצא את מבוקשו, הרי הוא נוטל לולב מן הלולבים, משלם את תמורתו ומניחו בביתו ליד שורת לולבים שהצטברו לו במהלך חיפושיו הקודמים והללו מונחים בביתו כאבן שאין לה הופכין...

אתה, ידידי היקר, הוא סיים, ראית היום כיצד הסטייפלער מוצא את הלולב שהוא לא חיפש...

כך היא דרכה של תורה, המעזנת את בניה ומרככת את לבם, הנהפך לכלי מלא ברכה שכולו טוב בלבד, וכל מחשבתו ורעיונותיו הם כיצד להיטיב עם הזולת.

המנונין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף קה/א אנה להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא

אסור להיות חקין

בגמרתנו אומר מר עוקבא, שהוא אינו דומה לאביו, אביו המתין יממה שלמה בין בשר לחלב.

ומדוע באמת לא נהג כאביו?

אמרו בעלי המוסר:

- משום שלא חפץ להיות חקין. אם אינו במדרגה זו אין לו לעשות מה שאינו ראוי לו...

דף קז/ב אוכל מחמת מאכל

למדנתו של עשו

גמרתנו דנה אם אדם שמאכלים אותו, זקוק לנטילת ידים. לא לחינם, כותב בעל "פנים יפות": (בראשית כה/ל), עשו הרשע ביקש (שם) "הלעיטני נא מן האדם האדם". שכן, יעקב אבינו מיאן להגיש אוכל לעשו, משום שאין לתת לחם לזה שאינו נוטל את דיו. לפיכך עשו ביקש, הלעיטני נא, הכנס את המאכלים לתוך פי, משום שהוא סבר, כי במקרה זה, האוכל אינו זקוק לנטילת ידיים...

דף קח/ב לא תבשל גדי בחלב אמו

אברהם אבינו הקפיד על הרהקות בין בשר וחלב

ידוע מאמר חז"ל (יומא כח/ב ועוד): "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה אפילו עירובי תבשילין".

יש מפרשים שאין הכוונה למצות עירובי תבשילין אלא לתבשילים מעורבים. כלומר, הוא לא אכל בשר מעורב בחלב, ואף לא חלב אחר בשר, אלא רק חלב ואחריו בשר כמו שנאמר "ויקח חמאה וחלב" ואחר כך "ובן הבקר אשר עשה..." (דעת זקנים מבעלי התוספות, וירא).

דף קיא/א רמי בר תמרי דהוא רמי בר דיקולי

יש לעשות הכל כדי שלא להזדקק לבריות

הבה נתאר לעצמנו את המקרה המתואר בגמרא: אדם מגיע לסודא בערב יום כיפור, הוא חולה מעיים, ללא בגדים משלו, ועליו לסעד את לבו לפני היום הקדוש. והנה, הוא אינו מתדפק על פתחי יהודים רחמנים בני רחמנים, אלא מחפש כחל [חלק של הבהמה], ומבשל אותו בחרצנים ישנים!!! היתכן???

בוא וראה - הסיק הגר"ח שמואלביץ זצ"ל - כמה היה ברור לו שיש לעשות הכל כדי שלא להזדקק לבריות... ("שיחות מוסר"; מוח ולב, ל"ד).

דף קיא/א אפקינהו כולי עלמא לכחליהו

מנהג זריקת בני מעיים לעופות בערב יום הכיפורים

בכתבו את סדר יומו של היהודי בערב יום הכיפורים, כותב הטור (או"ח סי' תר"ה): "ומה שרגילין לזרוק את בני מעיו [של התרנגול שנשחט לכפרות -] על הגג כדי ליתנם לעופות, יש להביא ראיה קצת מההיא דמסכת חולין רמי בר תמרי איקלע למערבא מעלי יומא דכפורי חזא דקא שדו כבדא וכוליא אזיל שקלינהו משום דהאידיא דהיתרא שכח טפי".

כבר בתקופת הגמרא, איפוא, נהגו בערב יום הכיפורים להשליך שאריות בשר לפני העופות.

טעמו של המנהג מעורר צמזמות: רחם על אחרים, כדי שבשמים ירחמו עליך...

של המתבונן. הגע עצמך, אם תכולת שני הסירים הללו היתה מרוכזת בסיר אחד, הכל היה בא על מקומו בשלום, משום שבשניהם גם יחד יש פי שישים ויותר מחתיכת הנבלה, ואנו יודעים, כי מאכל אינו יכול להשפיע טעם על כמות המרובה ממנו פי שישים ויותר. במקרה שלפנינו, אסרנו לאכול את תכולת הסיר הראשון, מפני שהוא בלע את הטעם שהופרש מחתיכת הנבלה. הוי אומר, שחתיכת הנבלה כבר הפרישה טעם מתוכה, ולא נותר בה טעם כפי שהיה בה בתחילה. מעתה, כאשר היא נפלה לסיר השני, הרי היא בעלת טעם טפל, זניח ובלתי משפיע; מדוע, איפוא, כאשר היא צנחה אל הסיר השני, אנו מתייחסים אליה כאל חתיכת נבלה כבימי עלומיה?

שאלת שלשת הסירים: שאלה דומה לזו, ולא פחות מתמיהה, היא 'שאלת שלושת הסירים': נניח ששלושה סירים גדושי בשר, ניצבים במקום מסויים, ושלוש חתיכות קטנות של נבלה נפלו לתוך הסירים, חתיכה אחת לכל סיר, ותכולת כל סיר היא פי מאה מן הנבלה, הרי שלא נוצרה כל בעיה. כעת, אם יוציאו את חתיכות הנבילה מתוך הסירים וישבו ויכניסו אותן לתוך הסירים, עדיין לא נוצרה כל בעיה, אנו לא נתייחס למקרה זה כאילו לכל סיר הוכנסו שתי חתיכות נבלה, שהרי אותה חתיכה עצמה נכנסה פעמיים לתוך אותו הסיר, וטעמה לא הוכפל.

והנה, אם רק יתבלבלו היוצרות, ובמקום להחזיר כל חתיכת נבלה אל הסיר שממנה הוצאנו אותה, נחליף בין הסירים, וניתן בכל אחד מהם את חתיכת הנבלה שלפני כן נפלה בסיר האחר, פוסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סימן צ"ט סעיף ו'), כי תכולת הסירים אסורה באכילה, משום שאנו מתייחסים למקרה זה, כאילו לכל אחד מן הסירים נפלו שתי חתיכות! מהו ההסבר לכך? כיצד ניתן להבין זאת?

ובכן, התשובה פשוטה עד מאד. איש אינו יכול לדעת באיזה סיר חתיכת הנבלה פלטה את טעמה, ומשכך, מחמת הספק כל הסירים אסורים, שמא באחד מהם שתי חתיכות נבלה פלטו את טעמן.

ובכן, כל עוד מדובר בשני סירים, הסבר זה מובן ותקף. ברם, כאשר מדובר בחתיכת נבלה שנכנסה ויצאה לתוך שלושה וארבעה סירים, לכאורה יש להתיר את אכילת כולם, שכן, ברור לנו שחתיכת הנבלה לא פלטה את טעמה כי אם באחד הסירים, ורוב הסירים כשרים, ומשכך, יש להכשיר את תכולת כל הסירים, מדין ביטול ברוב!

גדר איסור תערובת - עד שלא מוכח אחרת, האיסור וודאי: מכח שאלה זו ודומותיה, הניח ה"חזון איש" זצ"ל יסוד חשוב ביותר בהלכות תערובת. כאשר חז"ל אסרו אכילת תערובת היתר ואיסור, הם לא העמידו את דבריהם על הספק, הם לא קבעו כי מאחר שאין בהיתר שישים כנגד האיסור, אזי יש להסתפק שמא טעם האיסור התפשט על פני ההיתר והוא מורגש בו. אלא הם קבעו, כי נטל ההוכחה מוטל על המבקש לאכול את התערובת, ועד שלא יוכח מעל לכל ספק, כי טעם האיסור לא התפשט, יש להתניח על כל מקרה כאילו הוא וודאי. כך היה גדר האיסור.

מעתה, גם כאשר חתיכת בשר טרף נפלה לעשרות סירים, בזה אחר זה, עד שלא נדע באיזה סיר היא הפרישה את טעמה, שומה עלינו לאסור את כל הסירים מחמת חשש, שמא דווקא בסיר פלוני היא פלטה את טעמה.

דף קיא/ב וליטעמיה קפילא ארמאה

הרב שסמן על היהודי שסמן על הנכרי

ה"שולחן ערוך" (יו"ד סימן צ"ב סעיף א') פוסק: "כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותח, טועם העובד כוכבים הקדירה, אם אמר שיש בה טעם בשר, אסורה. ואם לאו, מותרת, אפילו בפחות מששים".

פסק הלכה זה מבוסס על גמרתנו. כידוע, מאכל טרף שהתבשל עם מאכל כשר, אוסר את המאכל הכשר, אלא אם כן המאכל הכשר הוא פי שישים בגדלו מן המאכל הטרף, ואזי המאכל הכשר מבטל את המאכל הטרף. גמרתנו מוסיפה, כי אפשר לתת ל"קפילא ארמאה" - טבח נכרי - לטעום מן המאכל הכשר כדי לשמוע את חוות דעתו, אם מורגש בו טעמו של המאכל הטרף.

כשחוש הטעם כבר לא מה שהיה: היתר זה אינו גורף, ויש לו סייגים אחדים, ביניהם הגבלה מעניינת המובאת ב"דרכי תשובה" (סימן צ"ב ס"ק ז'), כי אין לסמוך על טעמו של ישיש שמלאו לו שמונים, משום שזקן עם הארץ ובעל חטא, מאבד את חוש הטעם בגיל זה... כמו כן, אפשר לסמוך גם על נכרי שאינו טבח, ובתנאי שלא יידע שמסתמכים עליו, אלא יאכילוהו לפי תומו את המאכל (עיין "שולחן ערוך" יו"ד סימן צ"ב

עילוי נשמת

הר"ר יקותיאל יהודה (גייקובס) ז"ל

ב"ר מנשה הי"ד

נלב"ע ט"ו בתשרי תשס"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר אברהם אביש פירר ז"ל

ב"ר משה מנחם ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשס"א

ומרת עדינה טובה ע"ה

ב"ר יעקב צבי הכהן ז"ל נלב"ע י"ג באולול תשס"ח

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת טובע חוה קנופף ע"ה

ב"ר חנוך העניך ז"ל

נלב"ע י"א בתשרי תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הרה"ג ר' הלל מדליה ז"ל

ב"ר שמריהו יהודה לייב ז"ל

נלב"ע י' בתשרי תשל"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר נחמן זרלביץ ז"ל

ב"ר אלימלך הלוי ז"ל

נלב"ע י"ב בתשרי תשס"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר ישראל צבי הפסקה ז"ל

ב"ר רפאל ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשל"ג

וזוג' מרת בלה ע"ה

ב"ר נתן נטע ז"ל נלב"ע כ"ה בתשרי תרפ"ט

תנצב"ה

הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

סעיף א' וסימן צ"ח סעיף א'; וש"ך שם ס"ק ב'.

הרמ"א - נהגו שלא לסמוך על טעימת נכרי: הרמ"א (שם) מוסיף על דברי ה"שולחן ערוך" הגהה קצרה: "ואין נוהגים עכשיו לסמוך על נכרי ומשערינן הכל בשישים" [בטעמו של דבר עיין חידושי רעק"א איגר ב"שולחן ערוך" שם]. האשכנזים נוהגים, איפוא, להחמיר שלא לסמוך על המובא בגמרתנו, שאפשר לתת לנכרי טעום מן המאכל.

האם אפשר לסמוך על יהודי: בטרם נעמוד על צדדי המחלוקת, נציין מחלוקת נוספת בין הפוסקים והיא, האם לדעת הרמ"א אפשר לסמוך על יהודי שטעם את התבשיל וחיווה את דעתו כי אין בו טעם אסור (ש"ך שם ס"ק ה' ועיין שם ב"פתחי תשובה" ס"ק ג').

היאך יתכן שיהודי יאכל מאכל ספק טרף כדי לעמוד על טעמו? ובכן, האפשרויות לכך כה רבות, למשל, יהודי שאסר על עצמו בנדר לאכול מאכל מסויים, ומאכל זה נפל לתוך תבשילו. כל היהודים אינם מנועים מאכילת תערובת זו, ולפיכך, כל אחד, לבד מן הנודר, רשאי ויכול לבדוק את המאכל (ש"ך שם).

לפנינו שתי מחלוקות, האחת אם אפשר לסמוך על טעימת נכרי, והשנייה, לדעת האוסרים, אם אפשר לסמוך על טעימת יהודי. בספר "בדי השולחן" (סימן צ"ח ס"ק ד') מביא הסבר מעניין ביותר למחלוקות אלו.

חוש הטעם כהה במהלך הדורות: ראשית, נברר, מדוע הרמ"א החמיר שאין לסמוך על נכרי. בעל "מנחת כהן" זצ"ל (ח"א סוף פ"ז) כתב, כי מחמת סיבות שונות פחתה האמינות של הנכרים, וממילא אי אפשר לסמוך עליהם כאשר הם מחווים את דעתם לגבי טעם המאכל. ואילו מדברי בעל הלבוש (הביאו הש"ך) עולה, כי הרמ"א הורה כן לאחר שבמשך השנים כהה כושר ההבחנה של בני האדם, ושוב אין מומחים עד כדי כך שיש באפשרותם להבחין בטעם קלוש המעורב במאכל.

מעתה, כאשר נבקש לבדוק אם אפשר לסמוך על טעימת יהודי נמצא, כי הדבר תלוי בשני ההסברים הנזכרים. שכן, אם הוראתו של הרמ"א מבוססת על חשד לאי אמינות, הרי שבנוגע ליהודי חשש זה אינו קיים. ברם, אם חושי הטעם של בני האדם איבדו מחדותם, אין הבדל בין יהודי לנכרי, לשונם של הכל תפלה משל אבותיהם.

להלכה, בדיעבד אפשר לסמוך על טעימת ישראל ("בדי השולחן" שם).

כך ניצל העוף מפח האשפה: משהגענו עד הלום, אי אפשר להתעלם מהברקה גאונית המיוחסת לגאון מטעפליק, רבי שמשון אהרן פולנסקי זצ"ל, ששימש כרבה של שכונת בית ישראל בירושלים לפני שנים רבות.

באחד הימים הובא לפניו עוף כשר, שהתבשל בטעות עם מאכל טרף. מאחר שהאשכנזים נוהגים שלא לסמוך על נכרי שיטעם את העוף ויאמר אם טעם המאכל הטרף מורגש בו, ברור היה לכל, כי איש לא יזכה ליהנות מן העוף. ברם, להפתעת הכל, הגאון מטעפליק הורה לתת חתיכה מן העוף לנכרי, כדי שיטעמנה. לכשדווחו לו שהנכרי אמר שאינו מרגיש טעם שונה בעוף, הורה הגאון לתת חתיכה מן העוף ליהודי בן עדות המזרח, אשר רשאי לאכול מן העוף לאחר טעימת הנכרי, שהרי לדעת ה"שולחן ערוך", גם בימינו סומכים על טעימת נכרי. מעתה, לאחר שהיהודי יאכל מן העוף ויצהיר כי אין בו טעם שונה, גם האשכנזי בעל העוף יאיר רשאי לאכול ממנו, שהרי יהודי טעם אותו והצהיר כי לא השתרבב אליו כל טעם שונה... ("מאור השבת", ח"ב, עמ' תקל"ה) [כאמור, הוראה זו 'מיוחסת' על פי השמועה לגאון מטעפליק, אך השמועה אינה מבוססת דיה כדי לסמוך עליה כפסק הלכה].

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת חלין • דף ק"א • שבת קדש י"ז בתשרי

כבוד השבת!

הגמרא מספרת, שפעם אחת הגיע האמורא רבה בר רב הונא לביתו של רבה בר רב נחמן בהפתעה, בלי שהם ידעו שהוא צריך להגיע אליהם, והנה, הגישו לפני רבה בר רב הונא שלשה סאים של לחם נקי מריח בשר ויבדבש.

רבה בר רב הונא חשב שאם הפמות הגדולה הזו הכינו עבורו. התפלא רבה בר רב הונא ואמר לבני ביתו של רבה בר רב נחמן: האם ידעתם שאני עומד להגיע אליכם? הרי לא ידעתם! אז מדוע הכנתם את המאכלים הללו?

השיבו בני ביתו של רבה בר רב נחמן: אכן, לא ידענו שתבוא, אבל ידענו ששבת המלכה עומדת להגיע, ולכבוד הכנו את המאכלים, שהרי בשבת צריך להתענג, כפי שאמר ישעיהו הנביא (פרק נ"ח פסוק י"ג) "וקראת לשבת ענג".

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי לגליון לילדים חייג: **1700-500-151**
חודש היכרות חינם

שאלו שבת כיוונים? את המיין ויבילי? נחת היסבול?
ספר מאורות השבת חלק י"א רכשתם?

חדש! מאורות השבת חלק י"א
הלכות כשרות במטבח
בשר וחלב | הפרשת חלה | טבילת כלים

ספר מאורות השבת, הפך לחלק בלתי נפרד מסעודות השבת אצל אלפי משפחות. אפשר להנציח את הרגע הזה, השיתוף של בני המשפחה, החוויה, הרוממות - עונג שבת אמיתי. **שבת שלום ומבורך.**

לפרטים והזמנות: **1-700-500-151**
להשיג בחנויות הספרים

הלימוד מחייב
שבת בראשית

